

Lecture 2

History, Science, and Philosophy

HAMLET İSAXANLI

22 FEBRUARY 2014

THE GREEK WORLD IN THE FIFTH AND FOURTH CENTURIES B.C.

Yunanlar

- **Ege sahilləri. Asia Minör**
- **İoniya, Doria və Aeoliya**
- **Şəhər/polislər, liman və ticarət mərkəzləri**
- **finikiyalılardan yazı sistemi-əlifba**
- **Yunan dini**
- **Homer, Hesiod**
- **Mitosdan loqosa keçid**
- **İlk Yunan olimpiadası (-776)**

İlk filosof-fizik-riyaziyyatçılar

- Əsərlərin əksəriyyəti bizə gəlib çatmayıb
- Aristotel və b.
- A. Pannekuk (Aristotel öz nüfuzu üçün...)
- koloniyalar
- İlk filosoflar: Thales, Anaksimandros, Anaksimenes, Pi/ythaqoras. Miletos/Samos`lu
- Magna Graecia Məktəbi
İtaliyanın cənubunda və Siciliya adasında
- “ilk” filosof-fiziklər, filosof-riyaziyyatçılar

Əlifba və ədədlər

- Ədədləri öz əlifbaları ilə ifadə
- Attik rəqəm-işarə sistemi
- İonia işarələmə sistemi
- (1,2,...,9), (10,...,90), (100,...,900)
- 27 işarəyə/hərfə ehtiyac. 24 hərf var
- daha 3 işarə/hərf? $333 = \tau\lambda\gamma$ ($\gamma=3$, $\lambda=30$, $\tau=300$)
- Əlifba sırası. 6, 90 və 900-u işarə/qədim
- 1000,...,9000:
hərflərin sol aşağı küncünə cizgi/ştrix ...

Thales

- **Miletli Thales (t.“-624”- t.“-546”)**
- **7 müdrik. Solon**
- **Misir və Babilistan. Misir həndəsəsi**
- **Siyasətçi. iş adamı**
- **«-585»-ci il, 28 may. Günəş tutulması**
- **“özünü tanımaq”**
- **“başqasına ağıl vermək”**
- **Kainatda “arxe”/kök/cövhər/ana maddə: SU!**
- **“Fales zamanından uzaqlaşdıqca, qədim müəlliflər daha səxavətlə onun ayağına riyazi və astronomik kəşflər yazıblar” (Neugebauer)**

Anaksimandros

- **Anaksimandros (“-610”-“-547”)**
- **yazan ilk filosof. dünya xəritəsi: su, torpaq, su**
- ***apeiron* (kəmiyyətə hüdudsuz, keyfiyyətə qeyri-müəyyən).**
- **Apeiron daimi hərəkətdə**
- **iki əkslik-isti və soyuq. Su. Həyat: 1.su, 2.torpaq**
- **Suyun quruması: od, torpaq və hava**
- **göy qübbəsi böyük, yer müstəvisi kiçik**
- **Yer silindrik (1:3), kainat sferik şəkildə**
- **hava ilə əhatə. “Yerin hərəkət etməst üçün bir əsas yoxdur” (Aristotel: bənzətmə)**

Anaksimenes

- **Anaksimenes (“-585”-“-528”)**
- **Hava – arxe! Gerçek. Nəfəs! Maddi və ruhi!**
- **hər şey isti və soyuq havanın sıxlıq və seyrəkliyi nəticəsi...**
- **Su, torpaq sıxlaşma, alov-seyrəkləşmə ilə**
- **Yer düz, “havada bir yarpaq kimi üzür” (geri)**
- **hərəkət əbədi, dəyişmələrin səbəbidir**
- **Günəş: öz işığı**
- **Ay və bir sıra səma cisimləri Günəşdən işıq**

Heraklitos

- Heraklit/Herakleitos (?”-540”-“-480“)
- Ephesos. Müqəddəs. Artemis məbədi
- Arxe: ən dinamik maddə - alov/atəş
- «bu dünyanı tanrılar və insanlardan heç biri yaratmamışdır, atəş-, atəş, atəş+»
- yandıran alov dəyişmir! Hər şeyin əksi var. Əksliklərin mübarizəsi. Gizli ahəng
- dialektikanın banilərindən biri
- hər şey axır
- eyni çaya iki dəfə girmək olmaz

Heraklitos

- **Savaş hər şeyin atası və hökmdarı:
tanrı, insan. kölə, azad**
- **hisslərin aldadıcı ola biləcəyi**
- **Yaxşı və pis, doğru və yalan nisbidir.**
- **“Doğru olan tək bir şəxsin iradəsinə itaət etməkdir”. Anti-demokrat**
- ***paradoksoloq və ya qaranlıq* (yazısı çətin anlaşılan) Heraklit. Ağlayan...**
- **Dara/Darius: dəvət.**
- **Çox bilmək ağıl tərbiyə etmir:
Hesiod, Pithaqor, .**

Pithaqoras və Pithaqoras məktəbi

- Yunanıstanda ilk elmi məktəb, akademiya
- Pithaqor (t. “-570/560” – t. “-495/480”)
- Samoslu, Croton (Magna Graecia)
- riyaziyyat, fəlsəfə, din və siyasət adamı
- Əfsanələr. yazı yazmayıb (heç kim yazmasın)
- Fales. 22 il Misirdə. Əsir. Babilistan. 12 il
- Təriqət. Qapalı. mistik və rasional ünsürlər
- mürid-mürşid münasibətləri. sınaq müddəti
- “matematiklər” və “akusmatiklər”
- “matematika” sözünün müəllifi

Pithaqoras və Pithaqoras məktəbi

- **“filosof” sözünün müəllifi**
 - **mən ancaq müdrikliyi sevənəm**
 - **üç növ düşünən varlıq**
 - **pəhriz sistemi**
 - **bədən öləndə ruh digər canlılara keçir.**
- Qohum**
- **Pifaqor teoremi (1200 il əvvəl Babilistanda)**
 - **“hər şey ədəddir”**
 - **səma sferalarının musiqisi (yaxın, uzaq, zil, bəm)**
 - **akustika və musiqinin riyazi əsasları**

Pifaqor və Pifaqor məktəbi

- **xoş səslənmə, konsonans**
- **2:1, 3:2, 4:3 uzunluqlar nisbəti**
- **12 hissəli sim; 6, 8, 9, 12 - musiqi nəzəriyyəsi. Pifaqor şkalası**
- **ilk dörd tam ədəd. tetrada! $1+2+3+4=10$**
- **Pithaqorçu andı: əbədi təbiətin qaynağı və kökünü-tetradanı ruhumuza daxil edənə and olsun!**
- **Tək = kişi, cüt = qadın (Şumerlər)**
- **$\sqrt{2}$. irrasional. Ölçüyəgəlməz. Hipposos**
- **Yerin kürə şəklində olması**

Pithaqoras məktəbi

**Çində Konfutsi, Lao Tszı, Hindistanda Budda;
Persiyada Zərdüşt-zamanı ?**

Pifaqor Zərdüştə görüşdü?! (Porfirios, L. Diogenes)

Herodot, Platon ++; Heraklit –, Aristotel -+

Ksenophones (“-570”-“-498”+) Efesus`lu şair. Siciliya

**Tanrı tək ə mükəmməl (anti-Homer və
-Hesiod)**

Pithaqoras iti döyənə nə dedi (şeir).

Krotonlu Demokedes –Pifaqorun müasiri. Həkim+!

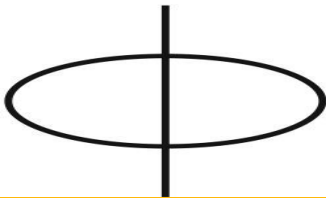
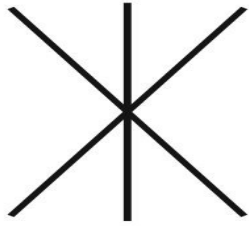
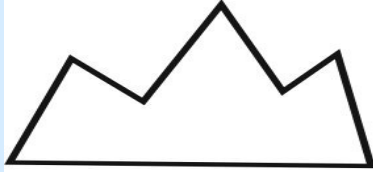
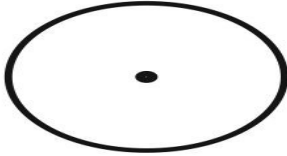
1-ci Darius sarayı (D ayağı, arvadı Atossa

Pifaqorçulara qoşulub, üsyan (?)

Çin yazısı. Misal

Əvvəl

Günəş

Dağ

Ağac

Ətraf

Sonra

